

УДК 327:629.78(510)

Січкарьов Олексій

КИТАЙСЬКА КОСМІЧНА ПРОГРАМА: НАУКОВІ ДОСЯГНЕННЯ І ГЕОПОЛІТИЧНІ АМБІЦІЇ

В статті розглядається космічна програма Китайської Народної Республіки (КНР) як елемент зовнішньої політики та геополітичної стратегії держави. Аналізується, як технологічні досягнення Китаю в космосі — від запуску місії на Марс до створення орбітальної станції «Тяньгун» — впливають на глобальний баланс сил. Висвітлено історичну еволюцію китайської космічної галузі з 1950-х років, а також роль обмежень з боку США у формуванні прагнення КНР до стратегічної автономії. Розглянуто плани Китаю щодо побудови місячної бази та участі в нових «космічних перегонах», які охоплюють дослідження Місяця та далеких планет.

Ключові слова: *Китайська Народна Республіка (КНР), Сполучені Штати Америки (США), космічна-програма, космічні перегони 2.0*

Постановка проблеми. Освоєння космічного простору відіграє важливу роль у сучасних міжнародних відносинах, оскільки це не лише відображає науково-технічний потенціал і економічний рівень країни, але й чинить глибокий вплив на міжнародну політику, економіку, безпеку та дипломатію. Якщо велика держава не має власних можливостей для запуску й управління космічними апаратами, її вплив на міжнародній арені значно зменшується. У цьому контексті автор розгляне наукові досягнення та стратегічні наміри Китайської Народної Республіки в космічній сфері як інструмент зміцнення її позицій у системі сучасних міжнародних відносин.

Метою статті є дослідження впливу космічної програми Китайської Народної

Республіки на міжнародні відносини та геополітичні процеси у світі.

Аналіз актуальних публікацій та досліджень дозволяє зробити висновки щодо ролі китайської космічної програми у системі міжнародних відносин, її перспектив розвитку, а також ролі у формуванні нових форматів міжнародної науково-технічної співпраці та зовнішньополітичної стратегії Пекіна. В ході дослідження було проаналізовано ряд наукових доробків зарубіжних авторів, передусім, китайських, також залучались публіцистичні статті відомих журналістів. Серед авторів, що зробили значний внесок у розуміння космічної політики та досягнень Китаю, варто виділити: Дмитра Борзенко [1-3], український дослідник, який проаналізував особливості впливу китайської космічної програми на міжнародні відносини, Джеффри Клуджера [28], журналіст TIME, який популяризує космічні дослідження та висвітлює політичні аспекти міждержавних космічних відносин; Чжана Сяньміна [21], історик та дослідник ранніх етапів розвитку китайської космічної програми; Девіда Володзька [31], автора статей про політичні бар'єри для співпраці між США та Китаєм у космосмічній сфері.

Виклад основного матеріалу. Більшість космічних технологій мають подвійне значення: побудова ракет для дослідження космосу та використання тих же ракет для доставки ядерного заряду по території можливого противника. Загалом космічні програми виникли завдяки ракетним системам військового призначення. Оскільки в рамках міжнародних угод почалось жорстке обмеження потенційного використання ядерної зброї, то ракетні технології почали ширше застосовуватись у цивільному вимірі [1]. КНР вже давно долучилась до престижного клубу космічних держав. Слід зазначити, що Китайська Народна Республіка відмежувалась від

міжнародного співробітництва в космічній сфері, тому до кінця не зрозумілий рівень розвитку програми [2].

Космічна програма КНР, як і інших космічних держав, розпочалась після закінчення Другої світової війни і розвивалась в умовах блокового протистояння, «холодної війни». Після заснування Нового Китаю, керівництво на чолі з Мао Дзедунем чітко усвідомило наявність зовнішньої загрози, передусім з боку США та їх союзників у контексті «холодної війни». Тому розвиток оборонної науки і техніки став важливим питанням [13, с. 54-55]. Початковий етап розвитку космічної програми відбувався за підтримки СРСР, оскільки на той момент відносини між країнами були ще дружніми. Історія космічної програми Китаю бере свій початок в 1956 році. [20]. КНР намагався зменшити залежність від іноземних технологій і сформував власний науково-технічний потенціал. У березні Держрада ухвалила «Нарис плану науково-технічного розвитку на 1956–1967 роки», в якому ставилося завдання за 12 років забезпечити незалежний розвиток реактивної і ракетної техніки в Китаї. Таким чином, космічна програма розглядалася як стратегічний інструмент для посилення міжнародних позицій КНР. У квітні 1956 року вже було створено Комітет космічної промисловості [20], потім П'ятий науково-дослідний інститут Міністерства оборони [18] (нині Інститут досліджень ракет-носіїв) [15]. Початок розвитку космічної програми відбувався за підтримки СРСР. У квітні 1958 року почалося будівництво першого китайського космодрому для запуску ракет-носіїв. Однак уже наприкінці 1950-х років, унаслідок загострення китайсько-радянських відносин, спричиненого політикою десталінізації, Радянський Союз відкликав своїх спеціалістів і фактично припинив будь-яке двостороннє співробітництво в космічній сфері. Цей розрив змусив Китай самостійно розвивати власний науково-технічний потенціал, що визначило вектор його подальшого стратегічного курсу [21]. 20 жовтня на

космодромі Цзюцюань було збудовано перший китайський космодром для запуску супутників [12]. У 1966 р. виникла ідея створити власну систему протиракетної оборони, проект отримав назву «Проект-640», що в свою чергу прискорило розвиток космонавтики. За заповітом Мао наздоганяти американських імперіалістів та радянських ревізіоністів потрібно лише «з опорою на власні сили». [2]. Вже 24 квітня 1970 року Китай самостійно запустив свій перший штучний супутник «Дунфан Хун-1» на орбіту [21], ставши п'ятою країною у світі, що самостійно розробила і запустила штучний супутник. Ця подія мала важливе символічне та геополітичне значення: на тлі глобального протистояння між США і СРСР, Китай продемонстрував світові свою науково-технічну спроможність і претензії на статус незалежного космічного та ідеологічного центру. Запуск супутника став не лише науковим проривом, а й інструментом формування позитивного міжнародного іміджу КНР як держави, здатної розвивати високі технології, попри політичну ізоляцію й обмежені ресурси.

Після смерті Мао Цзедуна, ситуація всередині країни не сприяла подальшому розвитку власної космічної програми, саме тому вона була заморожена майже на 30 років. Початок 21 ст. Китай вирішив розпочати з відродження своєї космічної програми, 20 листопада 1999 року перший експериментальний космічний корабель Китаю «Шеньчжоу-1» успішно стартував [14], і Китай став третьою країною у світі після США та Російської Федерації, яка володіє технологією пілотованих польотів у космос. Такий прорив у космічній сфері не лише продемонстрував високий рівень науково-технічного розвитку КНР, але й суттєво посилив її авторитет у двосторонніх контактах із провідними космічними державами, водночас спричинивши перегляд балансу сил у сфері дослідження космосу. Одним із

важливих питань розвитку космонавтики було відправлення громадянина Китаю у космос [23]. Ця подія стала новим етапом у розвитку китайської космонавтики. Це досягнення мало не лише внутрішньополітичне значення, сприяючи посиленню патріотизму, але й справило істотний вплив на міжнародні відносини. Воно підтвердило наміри Пекіна стати ключовим гравцем у сфері космічних досліджень, що викликало посилену увагу з боку західних країн.

У 2007 році відбувся запуск першого китайського місячного зонда «Чан'е-1» [24]. Того ж року відбулось випробування антисупутникової зброї: була запущена ракета з кінетичною зброєю для знищення китайського метеорологічного супутника. На глобальному рівні виникло занепокоєння щодо мілітаризації космічного простору. США також знищили свій апарат за допомогою антисупутникової зброї, що продемонструвало початок перегонів у космосі між США та Китаєм [3]. Через рік було здійснено перший в історії вихід тайконавта у відкритий космос у складі місії космічного корабля «Шеньчжоу-7». У 2012 році екіпаж «Шеньчжоу-9» успішно провів ручне стикування з орбітальним модулем «Тяньгун-1» [22], запущеним роком раніше і який був прототипом китайської космічної орбітальної станції на той час [16]. Створення власної космічної станції — це своєрідна вимушена необхідність, оскільки через побоювання США щодо швидких темпів розвитку китайської космічної програми в 2011 році Конгрес США заборонив NASA співпрацювати з Китайським національним космічним управлінням (CNSA). NASA було заборонено проводити будь-які спільні наукові експерименти з китайськими державними або приватними дослідницькими центрами, навіть були припинені спільні місії й польоти у космос [31]. Більш того, використовуючи свій вплив, США заборонили Китаю користуватися Міжнародною космічною станцією, оскільки формально КНР не входить до числа країн-учасниць угоди про

взаємне користування [28]. На даний момент, на думку більшості експертів, від таких обмежень страждають самі США. По-перше, після завершення терміну експлуатації МКС у 2028/2030 році вона буде виведена з експлуатації [29], а альтернативи, окрім китайської станції, на сьогодні немає. При цьому, КНР заявляє, що країна готова до співпраці з усіма, хто бажає спільно працювати, і може надати не лише місце на своїй космічній станції, але й інфраструктуру на Землі. У червні 2016 року Китай підписав угоду з Управлінням ООН з питань космічного простору, згідно з якою КНР готова відкрити космічну станцію для експериментів та космонавтів країн-членів ООН, особливо для країн, що розвиваються, які не можуть самостійно проводити дорогі космічні дослідження [7].

На думку автора, сучасні тенденції у розвитку національних космічних програм, зокрема китайської, свідчать про формування нового етапу глобального космічного суперництва, умовно означуваного як «космічні перегони 2.0». В 2023 році глава NASA Білл Нельсон заявив, що Сполучені Штати знову вступили в протистояння в космосі, боротьба розгорнеться навколо природного супутника Землі – Місяця [27]. У Сполучених Штатах зростає занепокоєння щодо темпів реалізації китайської місячної програми. Американські урядовці та експерти висловлюють побоювання, що Китай може стати першою державою, яка створить постійну наукову базу на Місяці.

У 2020 році за програмою Тяньвень-1 «червона» країна направила до «червоної» планети комплексну місію [9]. З першої спроби країна, яка раніше не відправляла роботів до інших планет, змогла не лише вивести супутник на орбіту Марса, а й успішно посадити марсохід. Результат, безумовно, вражаючий. Це значно посилило позиції КНР як нового центру космічних

технологій і викликало міжнародний резонанс, особливо з боку США.

Розглянувши марсіанський вектор, доцільно знову звернути увагу на місячну програму КНР, яка демонструє послідовність і стратегічність її космічних амбіцій. 1 грудня 2013 року Китай відправив на Місяць посадковий апарат разом з місяцеходом «Місячний заєць/Юйту-1» [9]. Через два тижні місія здійснила м'яку посадку на поверхні супутника і розпочала роботу. Наступний запуск до Місяця відбувся у 2018 році — тоді Китай відправив станцію-ретранслятор, яка забезпечує зв'язок між станціями на зворотному боці Місяця та Землю [8]. Через чотири роки на зворотний бік Місяця вирушив новий місяцехід «Юйту-2» разом із посадковою станцією. Уже через два роки, тобто в 2020 на Місяць була відправлена місія з поверненням місячного ґрунту на Землю — «Чан'е-5» [17]. Все пройшло успішно, і протягом місяця всі головні завдання експедиції були виконані — зонд сів на Місяць і привіз звідти півтора кілограма ґрунту. Цікавий факт, нещодавно китайська академія наук успішно відкрила метод добування води на Місяці [5]. Це контрастує з підходом, який домінував під час перших пілотованих місій США, коли основний акцент був зроблений на демонстрацію технічних можливостей, а не на довгострокові дослідницькі програми. Таким чином, сучасна китайська програма виявляє орієнтацію на практичне застосування результатів космічних місій. Попри значні досягнення в автоматичних місіях, наступним етапом космічної програми КНР є підготовка до пілотованих польотів на Місяць, що розглядається не лише як науковий прорив, а і як стратегічний інструмент геополітичного позиціонування [19]. Для здійснення пілотованого польоту на Місяць необхідними є як космічний корабель, так і ракета-носій. Китай уже має відповідний космічний корабель, який двічі успішно проходив випробування в космосі. Однак розробка ракети-носія, здатної доставити екіпаж на Місяць, ще перебуває на стадії

доопрацювання. Очікується, що Китай зможе відправити ракету в перший політ у 2029-2030 роках [6], що виглядає цілком реалістично. Саме до 2030 року планується здійснити висадку тайконавтів на Місяць, про це заявило китайське управління пілотованої космонавтики [10].

Слід зазначити, що створення ракети-носія «Чанчжен-9» також має не лише технічну, а й стратегічну мету — забезпечити автономний доступ Китаю до глибокого космосу, незалежно від міжнародної кооперації. Такий успіх має значно підсилити глобальний імідж КНР, що дозволить Китаю в черговий раз продемонструвати свою науково-технічну перевагу перед іншими країнами.

У 2017 році китайські вчені оголосили про свій намір створити міжнародний проект. Які цілі стоять перед дослідницькою базою: 1) вивчення топографії, геоморфології та геологічної будови Місяця; 2) вивчення фізики та внутрішньої будови Місяця; 3) вивчення хімічного складу Місяця; 4) вивчення місячного космічного середовища; 5) проведення астрономічних спостережень на Місяці; 6) спостереження Землі з Місяця; 7) біологічні та медичні експерименти на Місяці; 8) використання місячних ресурсів на місці [26].

Однак важливість цього проекту виходить далеко за межі суто наукового інтересу. Він не лише має наукову та технологічну значущість, а й виступає інструментом «м'якої сили» Китаю та засобом формування нового формату міжнародного співробітництва поза західними ініціативами.

Перш ніж розпочати будівництво дослідницької станції, Китай планує здійснити низку безпілотних місій, які мають підготувати необхідну інфраструктуру та зібрати наукові дані. Усі вони будуть запускатися щонайменше до 2030 року. Оголошені терміни такі: до 2025 року виключно безпілотні запуски дослідницьких станцій, з 2026 року —

будівництво безпосередньо місячної бази, а з 2030 року – польоти людини на неї. У 2036 році будівництво повинно остаточно завершитися, і база повинна запрацювати на повну потужність.

Беручи до уваги технічні та організаційні складнощі, терміни реалізації китайської місячної програми можуть бути зміщені на 5–10 років. Водночас, з урахуванням економічного потенціалу, індустріальних можливостей та стратегічного курсу Комуністичної партії Китаю на реалізацію пілотованої місії, ймовірним видається сценарій висадки на Місяць у період 2030–2035 років.

У контексті глобального змагання за домінування в космосі важливу роль відіграють США, які після тривалої паузи активізували зусилля з повернення на Місяць. Така стратегія обумовлена прагненням протистояти посиленню позицій КНР і зберегти провідну роль у формуванні міжнародного порядку денного в галузі космосу.

Їхня активізація в цьому напрямку відображається у запуску космічної програми «Артеміда». Вона включає будівництво нової космічної станції навколо Місяця та на його поверхні. Основною метою програми «Артеміда» є створення стійкої бази на Місяці, яка стане відправною точкою для подальших космічних досліджень [30]. На сьогоднішній день, діяльність людини на Місяці регулюється «Договором про космос» [4]. Американці хочуть почати освоєння й розробку ресурсів Місяця, але для цього потрібне правове обґрунтування. Оскільки розробка тих чи інших родовищ є фактичним привласненням території, що заборонено договором про космос. США вирішили обійти цю заборону, створивши Угоду Артеміди [25]. Звісно, сам договір базується на «Договорі про космос», але є угодою передусім в інтересах Америки та країн-підписантів. Де-факто, в ньому розширено правову діяльність на Місяці вже не на наднаціональному рівні, а на національному. Іншими словами, США можуть і будуть видобувати корисні копалини на природному супутнику Землі.

Угоду Артеміди підписали багато союзників США, тим самим приєднавшись до американської програми. У цьому контексті для Китайської Народної Республіки стратегічно важливо забезпечити власну присутність на Місяці в аналогічні строки або з мінімальним відставанням, щоб не допустити односторонньої реалізації американських підходів до місячного правового регулювання.

Підводячи підсумок, можна з упевненістю стверджувати, що космічна програма Китаю є важливим чинником для наукового та геополітичного позиціонування країни на міжнародній арені. Суттєві досягнення Китаю, серед яких самостійні запуски супутників, пілотовані польоти, місії до Місяця та Марса, а також створення власної орбітальної станції, свідчать про його амбітний план стати провідною космічною державою. Китай прагне не лише до лідерства у космічних дослідженнях, але й до міжнародної співпраці, попри обмеження з боку США. Зусилля КНР, спрямовані на подальші місячні місії, підготовку висадки людини та створення міжнародної місячної дослідницької станції, зміцнюють його позиції у глобальній конкуренції та відкривають нові можливості для міжнародного наукового співробітництва. Таким чином, китайська космічна програма дедалі більше перетворюється на чинник глобального впливу, який має як наукове, так і геополітичне значення.

Список літератури

1. Борзенко Д. Дуалізм астрополітики, або Хочеш мирного космосу – готуйся до війни. *Аналітичний центр ADASTRA*. 2021. URL: <https://adastra.org.ua/blog/dualizm-astropolitiki-abo-hochesh-mirnogo-kosmosu-gotujysya-do-vijni> (дата звернення 15.01.2025)
2. Борзенко Д. Космічна політика Китаю: шлях у мільйон лі. *Аналітичний центр ADASTRA*. 2019. URL:

- <https://adastra.org.ua/blog/kosmichna-politika-kitayu-shlyah-u-miljon-li> (дата звернення 15.01.2025)
3. Борзенко Д. Піднебесна виходить у космос: як пов'язані космічна та зовнішня політики Китаю? *Аналітичний центр ADASTRA*. 2020. URL: <https://adastra.org.ua/blog/pidnebesna-vihodit-u-kosmos-yak-povyazani-kosmichna-ta-zovnishnya-politiki-kitayu> (дата звернення 15.01.2025)
 4. Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла. *Верховної Ради України*. 1967. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_480. (дата звернення 11.11.2024)
 5. Жень Меймей (任梅梅), Ду Цзіньмін (杜金明). 1 тонна місячного ґрунту може дати понад 50 кілограмів води! Китайські вчені оголосили про нове відкриття в дослідженні місячного ґрунту(1吨月壤有望生产超50千克水!我国科学家发布月壤研究新发现). *CCTV (央视网)*. 2024. URL: <https://news.cctv.com/2024/08/22/ARTIfA1dwkhKYXK9DuOhoUzc240822.shtml>. (дата звернення 11.11.2024)
 6. Китай планує назвати свою важку ракету "Чанчжен-9" і здійснити її перший політ приблизно у 2030 році (中国重型火箭拟命名“长征九号”计划2030年左右首飞). *Zhongguo Zhengfu Wang (中国政府网)*. 2016. URL: https://www.gov.cn/xinwen/2016-12/27/content_5153568.htm. (дата звернення 11.11.2024)
 7. Китай та ООН спільно запрошують усі країни взяти участь у співпраці зі створення китайської космічної станції (中国与联合国共邀各国参与中国空间站合作). *Xinhuanet (新华网)*. 2018. URL: http://www.xinhuanet.com/politics/2018-05/29/c_1122904490.htm. (дата звернення 11.11.2024)
 8. Китайська програма дослідження Місяця: ретрансляційний супутник «Цюецяо» допоможе у вивченні зворотного боку Місяця (中国探月计划: “鹊桥”中继卫星将助勘探月球背面). *BBC*. 2018. URL: <https://www.bbc.com/zhongwen/simp/chinese-news-44199991>. (дата звернення 11.11.2024)
 9. Китайський місяцехід Юйту завершив свою місію і вічно спочиватиме у місячному палаці (中国玉兔月球车寿终正寝长眠月宫). *BBC*. 2016. URL: https://www.bbc.com/zhongwen/simp/china/2016/08/160804_yutu_final_go_odbye. (дата звернення 11.11.2024)
 10. Китайський план пілотованої місії на Місяць (这是载人登月的中国方案). *Guojia Hangtian Ju (国家航天局)*. 2023. URL: <https://www.cnsa.gov.cn/n6758823/n6758838/c10078852/content.html>. (дата звернення 11.11.2024)
 11. Посадка Тяньвень-1: Китай став другою країною, якій вдалося успішно висадитися на Марс. *BBC 中文*. (天问一号着陆: 中国成第二个成功登陆火星的国家). *BBC*. 2021. URL: <https://www.bbc.com/zhongwen/simp/science-57126001>. (дата звернення 11.11.2024)
 12. Лі Гуолі (李国利), Гуо Лунфей (郭龙飞). Центр запуску супутників Цзюцюань активно готується до місії «Шеньчжоу-19» (酒泉卫星发射中心全力备战神舟十九号任务). *Xinhuanet (新华网)*. 2024. URL: <http://www.news.cn/20241022/a4b63332a5214008b2e4f1d5639940e9/c.html>. (дата звернення 11.11.2024)
 13. Лю Цзуай (刘祖爱). Мао Цзедун і становлення науково-технічної основи національної оборони нового Китаю (毛泽东与新中国国防科技基业的奠定) *Junshi Lishi (军事历史)*. 2014. С. 54–55. URL: <http://www.hprc.org.cn/gsyj/rws/mzdyj/201501/P020180413538591202478.pdf>. (дата звернення 11.11.2024)
 14. Мить століття. Успішний запуск першого в країні безпілотного

- експериментального космічного корабля «Шеньчжоу-1» (百年瞬间 | 我国第一艘无人试验飞船“神舟一号”发射成功). *Gongchandang Yuan Wang* (共产党员网). 2021. URL: <https://www.12371.cn/2021/11/22/VIDE1637551921672552.shtml>. (дата звернення 11.11.2024)
15. Одинадцять "перших" досягнень Цянь Сюесеня в галузі оборонних науково-технічних розробок (钱学森为国防科技事业作出的十一个“第一”). *Hangtian Yi Yuan* (航天一院). URL: <http://m.calt.com/n1693/n1731/c14169/content.html>. (дата звернення 11.11.2024)
 16. Система космічної станції (空间站系统). *Zhongguo Zai Ren Hangtian* (中国载人航天). URL: <https://www.cmse.gov.cn/gygc/xtzc/kjzxt/>. (дата звернення 11.11.2024)
 17. Спеціальний репортаж про місію "Чан'е-5" (嫦娥五号任务专题报道). *Guojia Hangtian Ju* (国家航天局). 2020. URL: <https://www.cnsa.gov.cn/n6758823/n6758844/n6760243/n6760248/c6810588/content.html>. (дата звернення 11.11.2024)
 18. Столітня слава: видатні емігранти Шанхаю. Відданість батьківщині: шлях заслуг Цянь Сюесеня (百年风华·沪上侨杰 | 家国牵系：钱学森的功勋之路). *Shanghai Qiaolian* (上海侨联). 2021. URL: <https://www.shanghaiql.org/detailpage/rw-d07d214f-c148-11ec-a34c-7c8ae163e649.html>. (дата звернення 11.11.2024)
 19. Фань Вей (樊巍). Китайське космічне агентство оприлюднило детальний план міжнародної науково-дослідної станції на Місяці (中国航天局公布了月球国际科学研究站的详细计划). *Zhongguo Keji Wang* (中国科技网). 2023. URL: <https://www.stdaily.com/cehua/Apr26thp/202304/a18a688109dd4a3580fea1bd154472e4.shtml>. (дата звернення 11.11.2024)
 20. Хронологія важливих подій китайської космічної програми (中国航天事业大事记). *Zhongyang Wang* (中央网). URL: <https://news.cctv.com/lm/950/15/74539.html>. (дата звернення 11.11.2024)
 21. Чжан Сяньмін (张现民). Проблема нестачі кадрів на початковому етапі розвитку космічної галузі Китаю та шляхи її подолання (试论中国航天事业初创时期的人才短缺问题及其突破). *Guo Shi Wang* (国史网). 2016. URL: http://www.hprc.org.cn/gsyj/whs/kjs/201610/t20161013_4141489.html. (дата звернення 11.11.2024)
 22. "Шеньчжоу-9" та "Тяньгун" завершили перше ручне стикування (神九与天宫完成首次手控交会对接). *BBC*. 2012. URL: https://www.bbc.com/zhongwen/simp/chinese_news/2012/06/120624_shenzhou9_space_docking. (дата звернення 11.11.2024)
 23. 15 жовтня 2003 року астронавт Ян Лівей став першим китайцем, який побував у космосі (2003年10月15日航天员杨利伟成为中国进入太空第一人). *Guojia Hangtian Ju* (国家航天局). URL: <https://www.cnsa.gov.cn/n6758968/n6758972/c6798458/content.html>. (дата звернення 11.11.2024)
 24. 24 жовтня 2007 року був успішно запущений перший китайський супутник дослідження Місяця «Чан'е-1» (2007年10月24号中国首颗绕月探测卫星"嫦娥一号"发射成功). *Guoji Keji Chuangxin Zhongxin* (国际科技创新中心). 2023. URL: https://www.ncsti.gov.cn/kcwf/jnr/202109/t20210922_42016.html. (дата звернення 11.11.2024)
 25. Artemis Accords. *NASA*. URL: <https://www.nasa.gov/artemis-accords/>. (дата звернення 11.11.2024)
 26. China's planned lunar research station ushers in new era of global space collaboration. *The State Council of the People's Republic of China*. 2024. URL: https://english.www.gov.cn/news/202409/07/content_WS66dbeb9dc6d0868f

- 4e8eab63.html. (дата звернення 11.11.2024)
27. Jonathan J. US-China rivalry spurs investment in space tech. *BBC*. 2023. URL:<https://www.bbc.com/news/business-66753675>. (дата звернення 11.11.2024)
28. Kluger J. The Silly Reason the Chinese Aren't Allowed on the Space Station. *TIME*. 2015. URL: <https://time.com/3901419/space-station-no-chinese/>. (дата звернення 11.11.2024)
29. Krishna, S. What will happen to the ISS when it's de-orbited in 2030? *Ad Astra*. 2024. URL:<https://www.adastraspacespace.com/p/will-happen-iss-deorbited-2030>. (дата звернення 11.11.2024)
30. NASA's Artemis Moon Missions: all you need to know. *Royal Museums Greenwich*. URL:<https://www.rmg.co.uk/stories/topics/nasa-moon-mission-artemis-program-launch-date>. (дата звернення 11.11.2024)
31. Volodzko, D. The US has a law to stop NASA from working with China, and scientists hate it. *The World*. 2016. URL: <https://theworld.org/stories/2016/07/30/us-has-law-stop-nasa-working-china-and-scientists-hate-it>. (дата звернення 11.11.2024)

autonomy in space exploration. The study also considers China's plans to establish a lunar base and participate in a new wave of "space race" activities focused on the Moon and other planets.

Keywords: *People's Republic of China (PRC), United States of America (USA), space program, Space Race 2.0*

*Рекомендовано до друку
к. політ. н., доцентом Майстренко Ю. І.*

*Стаття надійшла в редакцію
12.04.2025 р.*

Sichkarov Oliksii – Student of the Faculty of International Relations, Political Science, and Sociology of the Odesa I. I. Mechnikov National University

CHINA'S SPACE PROGRAM: SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS AND GEOPOLITICAL AMBITIONS

The article explores the space program of the People's Republic of China (PRC) as an instrument of the country's foreign policy and geopolitical strategy. It analyzes how China's technological advancements in space — from Mars missions to the development of the Tiangong orbital station — influence the global balance of power. The historical evolution of China's space sector since the 1950s is highlighted, as well as the impact of U.S. restrictions on Beijing's pursuit of strategic